

Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyi
Azərbaycan Tibb Universiteti
2026-2030-cü illər üçün Yoluxucu xəstəliklər kafedrasının
elmi-tədqiqat mövzusunun
PLAN-ANNOTASIYASI

Kafedranın mövzusunun adı: Virus mənşəli kəskin respirator və bağırsaq infeksiyalarının etioloji, epidemioloji, klinik, diaqnostik, müalicə və profilaktikası xüsusiyyətlərinə müasir yanaşma

Elmi problemin adı: Virus mənşəli kəskin respirator və bağırsaq infeksiyalarının seroepidemioloji, etioloji, klinik, diaqnostik, müalicə və profilaktika üsullarının təkmilləşdirilməsi

Problem Komissiyasının adı: Mikrobiologiya, İmmunologiya, Epidemiologiya, Yoluxucu xəstəliklər və Allerqologiya üzrə Problem Komissiyası

Elmi Şuranın adı: İctimai Səhiyyə fakültəsinin Elmi Şurası

Elmi rəhbərlər: Dosent Cəlal İsayev və
Dosent Mirzamin Muxtarov

Kafedrada elmi işlər üzrə məsul şəxs:

Dosent Mirzamin Muxtarov

Əlaqə: 0559894000, 0519043714

TƏDQİQATIN MƏZMUNU

- ▶ ***Mövzunun adı:*** Virus mənşəli kəskin respirator və bağırsaq infeksiyalarının etioloji, epidemioloji, klinik, diaqnostik, müalicə və profilaktikası xüsusiyyətlərinə müasir yanaşma.a

Problem

- ▶ Virus mənşəli kəskin respirator və bağırsaq infeksiyalarının seroepidemioloji, etioloji, klinik, diaqnostik, müalicə və profilaktika üsullarının təkmilləşdirilməsi

Mövzunun aktuallığı

- ▶ Kəskin respirator virus infeksiyaları (KRVI) – kəskin yoluxucu virus xəstəliklərinin böyük qrupunu özündə birləşdirir. Bu xəstəliklər infeksiyon patologiyasının aktual problemlərindən biridir. Həmin qrup xəstəliklərə qrip, paraqrip, adenovirus, respirator sinistial, rinovirus, reovirus və həmçinin covid infeksiyaları aiddir və yer kürəsində ən çox yayılmış xəstəlikdir. Dünyada hər il 1 mlrd.-dan çox xəstə qeydə alınır. KRVI əsasən uşaqlarda müşahidə olunur. Uşaqların immun sistemləri tam formalaşmadığı üçün qrip virusu onların orqanizmində daha sürətlə yayıla bilir (40).

- ▶ Hal-hazırda virus mənşəli kəskin bağırsaq infeksiyaları (KBİ) praktik təbabətin ən böyük problemlərindən biridir (4,5,12). ÜST-nin terminologiyasına görə “diarreyalı xəstəliklər” həm inkişaf etmiş, həm də inkişaf etməkdə olan ölkələrdə özünün yüksək sosial-iqtisadi tibbi əhəmiyyətini saxlayır. İnsanların həyat tərzinin gigiyenik şərtləri sürətlə yaxşılaşsa da, KBİ-nin səviyyəsi yüksək olaraq qalır. Eyni zamanda uşaqlarda bu infeksiya törədicilərinin etioloji spektrinin dəyişilməsinə meyillik qeyd edilir. (7, 9, 11, 13, 15).
- ▶ ÜST rəsmi məlumatına görə hər il yer kürəsində 1,7 milyard diarreyalı xəstə qeydə alınır ki, bunların 49-67%-i virus mənşəlidir (1,2). Bunlardan isə hər il 4 milyonu tələf olur. Bu rəqəm daxilində 14 yaşadək uşaqlar 60–70% təşkil edir (2,3). Qeyri bakterial mənşəli kəskin bağırsaq infeksiyası törədiciləri sırasında viruslar daha çox etioloji agentlər hesab edilir. Uşaqlarda kəskin diarreyaya səbəbləri sırasında roto-, adeno-,astro-, entero-, korona-və kalsiviruslar qeyd edilir (2,4).

- ▶ Uşaqların xəstələnməsi və ölüm strukturunda KBI üzrə III yeri tutur [1.2.3]. Qida sənayesinin qloballaşdırılması, qida məhsulları, içməli suyun keyfiyyətinə və saxlanılmasına yüksək tələbat, pasteurizasiya konservləşdirmə texnologiyarından kütləvi istifadə və s. alimentar yolla ötürülən yoluxucu xəstəliklərin strukturunun əhəmiyyətli dərəcədə dəyişməsinə səbəb olub. Həmçinin XX əsrdə təbabətdə əldə olunan nailiyyətlər: antibakterial terapiyanın təkmilləşdirilməsi, yeni yüksək həssas və spesifik laborator diaqnostika üsullarının tətbiqi KBI-nin etiologiyasını identifikasiya etməyə imkan verir [4,5].

- ▶ Statistik məlumatlar göstərir ki, diarreyaaların 40-70%-ni viruslar törədir, ilin soyuq aylarında bu göstəricilər daha da artır. Erkən yaşlı uşaqlarda KBI-nin strukturunda rotavirus diarreyaaları xüsusi yer tutur [6,7,8,9].
- ▶ RVI, xəstəxanadaxili diarreyaaların da əsas səbəblərindən biri olub, müxtəlif mövsümlərdə 31%-dən 87%-ə kimi təşkil edir [10,11].
- ▶ RVI kəskin mövsümlüyə malikdir. O bütün il ərzində qeydə alınır, lakin 80%-dən çox hadisələr ilin soyuq aylarında dekabrda marta qədər aşkar edilir. [12].

Tədqiqatın işinin məqsədi

- ▶ Virus mənşəli kəskin respirator və bağırsaq infeksiyalarının etioloji, epidemioloji, klinik, diaqnostik, müalicə və profilaktika xüsusiyyətlərinin öyrənilməsindən ibarətdir.

Tədqiqatın vəzifələri

- ▶ 1. Virus mənşəli kəskin respirator və bağırsağ infeksiyalarının etioloji strukturnun və epidemioloji xüsusiyyətlərinin öyrənilməsi.
- ▶ 2. Virus mənşəli kəskin respirator vəbağırsağ infeksiyalarının klinik xüsusiyyətlərinin tədqiqi
- ▶ 3. Virus mənşəli kəskin respirator və bağırsağ infeksiyalarının diaqnostik xüsusiyyətlərinin öyrənilməsi.
- ▶ 4. Virus mənşəli kəskin respirator və bağırsağ infeksiyalarının müalicə xüsusiyyətlərinin araşdırılması.
- ▶ 5. Virus mənşəli kəskin respirator və bağırsq infeksiyalarının profilaktikasını və əks epidemik tədbirlərin işlənilib hazırlanması üçün təkliflərin irəli sürülməsi.

Tədqiqat işinin obyektı və üsulları

- ▶ Müşahidə altında “ Kəskin respirator virus infeksiyası” və “Naməlum etiologiyalı bağırsaq infeksiyası” diaqnozu ilə şöbəyə daxil olmuş və yoluxucu xəstəliklər kafedrasının II sayılı bazasına müraciət etmiş xəstələr olacaqdır. Klinik, epidemioloji, laborator tədqiqatlar, hər biri 40 nəfərdən ibarət olan roto-adenovirus, ertero və astro-virusların törətdiyi bağırsaq infeksiyalı və kəskin respirator infeksiyalı (qrip, paraqrip, adenovirus, respirator sinistial, rinovirus, reovirus və covid) xəstələrin daxil olduğu qruplar üzərində aparılacaqdır. Qruplar diaqnozu etioloji, epidemioloji klinik, laborator təsdiq olunmuş xəstələrdən ibarət olacaqdır. Bir sıra bağırsaq viruslarına (rotoviruslar, adenoviruslar, astroviruslar və enteroviruslar) görə uşaq kontingentinin fekal nümunələri müayinə olunacaqdır. Xəstələrin hamısında qan, sidik və nəcisin ümumi müayinələri, PZR, kart test, virusoloji, seroloji, nəcisin bakterioloji müayinəsi, İFA-test sistemlə (On Site Rapid Test) müayinəsi aparılacaqdır.
- ▶ Həmçinin qeyd olunan virus mənşəli kəskin respirator və bağırsaq infeksiyalarının aylıq aşkarı, mövsümlüyü, il ərizində dinamikası, yaş, cinsi xüsusiyyətləri, rastgəlmə tezliyi və s göstəricilər də müəyyən ediləcəkdir. Bu infeksiyaların epidemioloji xüsusiyyətləri öyrənilən zaman yazılı-qiyətləndirici, analitik epidemioloji və statistik müayinə metodlarından istifadə ediləcəkdir.

Açar sözlər

- ▶ Virus mənşəli respirator infeksiyalar, rotovirus, adenovirus, astrovirus, enterovirus, grip, paraqrip, adenovirus, respirator sinistial, rinovirus, reovirus, covid, seroepidemioloji, klinika diaqnostika, müalicə və profilaktika.

Tədqiqatın elmi yeniliyi

İlk dəfə ayrı-ayrı törədicilər üzrə respirator və bağırsaq infeksiyalarının klinik, diaqnostik, müalicə və profilaktikası istiqamətində müasir əhəmiyyəti, dolğun, əhatəli məlumatlar əldə ediləcəkdir. Uşaqlarda rotavirus infeksiyasının müxtəlif variantlarının kliniki xüsusiyyətləri, müxtəlif yaş qrupundan olan xəstələrdə bu infeksiyanın gedişi xüsusiyyətləri, kəskin gastroenteritlərin ağırlıq dərəcəsinin qiymətləndirilməsi araşdırılacaqdır. Virus mənşəli kəskin respirator və bağırsaq infeksiyalarının etioloji strukturu və epidemioloji xüsusiyyətləri tədqiqat ediləcəkdir.

Gözlənilən nəticələr

- ▶ Aparılan tədqiqat və araşdırmalar virus mənşəli kəskin respirator və bağırsaq infeksiyalarının etioloji, epidemioloji, klinik-laborator diaqnostika və profilaktika üsullarının daha da təkmilləşdirilməsinə səbəb olacaqdır. Qeyd edilənlər isə xəstəliklərin diaqnostikasının effektivliyini artırmaqla xəstələrin vaxtında müalicə və profilaktikasının aparılması üçün perspektivlər açacaqdır.

Elmi-praktik əhəmiyyəti

Elmi təhlil və araşdırmalar virus mənşəli kəskin respirator və bağırsaq infeksiyaların epidemioloji və klinikasına aid məlumatların, təsəvvürlərin əhatə dairəsini genişləndirəcəkdir. Eyni zamanda onların diaqnostikası, müalicəsi və profilaktikası istiqamətində müasir, daha effektiv üsulların tətbiqinin zəruriliyinə səbəb olacaqdır. Bu isə aparılacaq tədqiqatların qeyd edilən istiqamətində elmi praktik əhəmiyyət kəsb etməsində mühüm rola malik olduğunun göstəricisi olacaqdır.

Tədqiqatın yerinə yetiriləcəyi yer

Bakı şəhəri Ə.Qarayev adına 2 saylı BKUX-nin uşaq yoluxucu xəstəliklər şöbəsi və Yoluxu xəstəliklər kafedrasının I və II saylı bazası

- ▶ *İşin başlama vaxtı:* Yanvar 2026
- ▶ *İşin bitirmə vaxtı:* Dekabr 2030
- ▶ *İşin müddəti:* Beş il

Mövzuya aid planlaşdırılan işlər, məsul icraçılar və ya icraçılar

Mövzunun adı: Virus mənşəli kəskin respirator və bağırsaq infeksiyalarının etioloji, epidemioloji, klinik, diaqnostik, müalicə və profilaktikası xüsusiyyətlərinə müasir yanaşma

Məsul icraçı: Dosent M.M.Muxtarov

1.Mərhələ: Virus mənşəli kəskin respirator və bağırsaq infeksiyalarının etioloji , epidemioloji, xüsusiyyətlərinin öyrənilməsi, mövzu üzrə ədəbiyyat və statistik məlumatlar.
(01.01.26-30.12.26).

Məsul icraçı: Dosent M.M.Muxtarov

İcraçılar : 1 Prof E. Hüseyinov
2.Dos. E.Q. Orucova
3.Ass. G.A.Kərimova
4.Ass N.B.Şıxəliyeva

► **2. Mərhələ:** Virus mənşəli kəskin respirator və bağırsaq infeksiyalarının klinik, laborator xüsusiyyətlərinin tədqiqi (01.01.27.-30.12.27)

► **Məsul icraçı:** Dosent M.M.Muxtarov

İcraçılar: 1.Dos S.İ.Əhmədova
2.Dos. G.X.İbrahimova
3.Dos. S.B.Məmmədov
4.Baş.Lab. A.T.Məliyeva

▶ **3. Mərhələ:** Virus mənşəli kəskin respirator və bağırsaq infeksiyalarının klinik, diaqnostik xüsusiyyətlərinin araşdırılması(01.01.28-30.12.28)

▶ **Məsul icraçı:** Dosent M.M.Muxtarov

İcraçılar: 1.Dos. R.R.Bəylərova
2.Dos.N.V.Cavadzadə
3.Ass. M.H.Bağirova
4.Baş.Lab. A.R.Hüseynova

► **4. Mərhələ:** Virus mənşəli kəskin respirator və bağırsaq infeksiyalarının klinik, diaqnostik, müalicə xüsusiyyətlərinin öyrənilməsi (01.01.29-30.12.29)

► **Məsul icraçı:** Dosent M.M.Muxtarov

İcraçılar: 1. Dos Ş.M.Rəşidova
2. Ass. X.Ə.Əhmədzadə
3. Ass R.T.Nəzərova
4. Baş.Lab. Ş.F.Məmmədova

- ▶ **5. Mərhələ:** Virus mənşəli kəskin respirator və bağırsaq infeksiyalarının klinik, diaqnostik, müalicə və profilaktika xüsusiyyətlərinin tədqiqi. Tədqiqatların yekunu (01.01.30.-30.12.30)
- ▶ **Məsul icraçı:** Dosent M.M.Muxtarov

İcraçılar: 1.Prof. S.A.Ataşizadə
2.Dosent K.Ə.Cəfərova
3.Dosent Ə.H.Vəliyev
4.Ass. A.C.Orucova
5.Baş.Lab. H.H.Məmmədova

Ədəbiyyat

- ▶ 1. Диарейя. ВОЗ. Информационный бюллетень, 2024.
- ▶ 2. Каландаров М. Анализ и лечение острых кишечных инфекций // Экономика и социум, 2021, ч.1, № 6(85), с.671-675.
- ▶ 3. Манкевич Р.Н., Глашкевич Н.В., Матуш Л.И. Вирусные диареи у детей. Учебно-методическое пособие, 2021, Минск, 31 с.
- ▶ 4. Поздняк В.А., Халиуллина С.В., Анохин В.А. История изучения острых кишечных инфекций вирусной этиологии // Практическая медицина, 2023, т.21. № 2, с.26-32.
- ▶ 5. Du Y., Chen C., Zhang X. et al. Global burden and trends of rotavirus infection-associated deaths from 1990 to 2019: an observational trend study // Virol. J., 2022, 19, 166, p.01898-01899
- ▶ 6. Gu J., Su G, Zuo T., Chen Y. Adenovirus diseases: a systematic review and meta-analysis of 228 case reports // Infection, 2023, 49, p.1-13
- ▶ 7. Kajon A. Adenovirus infections: new insights for the clinical laboratory // Clinical microbiology, 2024, 62, p.00836
- ▶ 8. LeClair C., McConnell K. Rotavirus // Stat Pearls, 2023
- ▶ 9. Li W., Pires S., Liu Z. et al. Surveillance of foodborne diseases outbreaks in China, 2003-2017// Food Control., 2020, 118, p.107359
- ▶ 10. Liu J., Luo B., Guo Y. Prevalence and distribution of acute gastrointestinal illness in the community of China: a population based face-to-face survey, 2014-2015// BMC Public Health, 2023, 23.

- ▶ 11. Omatola C., Olaniran A. Rotaviruses: From pathogenesis to diseases control critical review // *Viruses*, 2022. 14(5), p.875.
- ▶ 12. Florath A., Narang C., Forster L. Et al. Acute gastroenteritis is a risk factor for the development of disorders of gut-brain interaction in children // *The American Journal of Gastroenterology*, 2025, 4, e 003477,
- ▶ 13. Sadiq A., Khan Y. Rotavirus in developing countries: molecular diversity, epidemiological insights and strategies for effective vaccination // *Front. Microbiol.* 2024, Vol.14, p.297269
- ▶ 14. Shich W. Human adenovirus infection in pediatric population- An update on clinico-pathologic correlation // *Biomedical Journal*, 2022, Vol. 45, issue 1, p.38-49
- ▶ 15. Usman N., Suarez M. Adenoviruses // *Stat-Pearls*, 2023.
- ▶ 16. Zaraket R., Salami A., Bahmad M. et al. Prevalence, risk factors and clinical characteristics of rotavirus and adenovirus among Lebanese hospitalized children with acute gastroenteritis // *Heliyon*, 2020, 6, e 04248.
- ▶ 17. Florez I.D., Niño-Serna L.F., Beltrán-Arroyave C.P. Acute infectious diarrhea and gastroenteritis in children // *Current infectious disease reports*.-2020.-Т.22.- --№.2.-с.1-12
- ▶ 18. Васильев, К.Г. Особенности эпидемического процесса ротавирусной /инфекции в Одесской области / К.Г. Васильев, и др. // *Эпидемиология и инфекционные болезни*.-2015.-Е.20. -№4.-с
- ▶ 19. Burgen of epidemiology of rotavirus diarrhea in selected African countries: preliminary result from the African Rotavirus Surveillance /Mwenda J.M., Ntoto K.M., Abebe A.[et al].// *J.Infect. Dis.*-2010.-Vol.202 (suppl). P.5-11.<https://doi.org/10.1086/653557> Pmid:2068471
- ▶ 20. Брико, Н.И. Глобализация и распространение инфекционных заболеваний / Н.И. Брико, В.И. Покровский, Н.Ф. Малышев // *Прикладная микробиология*. -2015.-Т.2- № 1 (4). - С.20-28

- ▶ 21. Баранов, А.А. Ротавирусная инфекция у детей нерешенная проблема. / А.А. Баранов и др. // Педиатрическая фармакология. - 2017. -Т.14-№4-с.248- 257
- ▶ 22. Плоскирева, А.А. Ротавирусная инфекция у детей, эпидемиологические и клинические аспекты на современном этапе / А.А. Плоскирева // Эпидемиология и инфекционные болезни. Актуальные вопросы. 2017. - № 6.- С.5-10.
- ▶ 23. Сергевнин, В.И. Современные тенденции в многолетней динамике заболеваемости острыми кишечными инфекциями бактериальной и вирусной этиологии / И.И. Сергевнин // Эпидемиология и вакцинопрофилактика 2020. Т.19. №4. -с.14-19
- ▶ 24. Florez Í.D., Ni o- Serna L.F., Beltr n-Arroyave C.P. Acute infectious diarrhea and gastroenteritidis in children // Current infectious disease reports.-2020.-Т.22.- --№.2.-с.1-12
- ▶ 25. Васильев, К.Г. Особенности эпидемического процесса ротавирусной /инфекции в Одесской области / К.Г. Васильев, и др. //Эпидемиология и инфекционные болезни.-2015.-Е.20. -№4.-с
- ▶ 26. Burgen of epidemiology of rotavirus diarrhea in selected African countries: preliminary result from the African Rotavirus Surveillance /Mwenda J.M., Ntoto K.M., Abebe A.[et al]// J.Infect. Dis.-2010.-Vol.202 (suppl). P.5-11.<https://doi.org/10.1086/653557> Pmid:2068471
- ▶ 27. Брико, Н.И. Глобализация и распространение инфекционных заболеваний / Н.И. Брико, В.И. Покровский, Н.Ф. Малышев //Прикладная микробиология. -2015.-Т.2- № 1 (4). - С.20-28
- ▶ 28. Баранов, А.А. Ротавирусная инфекция у детей нерешенная проблема. / А.А. Баранов и др. // Педиатрическая фармакология. - 2017. -Т.14-№4-с.248- 257
- ▶ 29. Плоскирева, А.А. Ротавирусная инфекция у детей, эпидемиологические и клинические аспекты на современном этапе / А.А. Плоскирева // Эпидемиология и инфекционные болезни. Актуальные вопросы. 2017. - № 6.- С.5-10.
- ▶ 30. Сергевнин, В.И. Современные тенденции в многолетней динамике заболеваемости острыми кишечными инфекциями бактериальной и вирусной этиологии / И.И. Сергевнин // Эпидемиология и вакцинопрофилактика 2020. Т.19. №4. -с.14-19

- ▶ 31. Zuccoti, G. Epidemiological and clinical features of rotavirus among children younger than 5 years of age hospitalized with acute gastroenteritis in Northern Italy /G. Zuccotti et al // BMC infect. Dis. 2010- vol. 22; 10-p,218
- ▶ 32. Deribew A. et al Trends, causes, and risk factors of mortality among children under 5 in Ethiopia, 1990-2013: findings from the Global Burden of Disease study 2013// Population health metrics. -2016.-T.14-№11.-c.1-10
- ▶ 33. Giaqwinto, C. Age distribution of pediatric rotavirus gastroenteritis cases in Europe: the REVEAL study / C. Giaqwinto et al // Scand. J. Infect. Dis. 2010. VOL. 42, № 2.-p.142-147.
- ▶ 34. Ляховская Н.В. и др. Ротавирусные методы профилактики, иммунология, аллергология, инфектология. Москва. 2013. №3
- ▶ 35.Феклисова, Л.Б. Экскреция ротавирусов в фекалиях пациентов педиатрических стационаров в течение года. / Л.В. Феклисова и др. // Врач.- 2016.-№10. с.77-82.
- ▶ 36. *"WHO / WHO surveillance case definitions for ILI and SARI"* (ingilis). [World Health Organization](#). 2014-01. 2020-06-30 tarixində [arxivləşdirilib](#). İstifadə tarixi: 2020-07-05.
- ▶ 37. [European Respiratory Society, 2020](#). səh. 210, Introduction
- ▶ *European Respiratory Society. The Global Impact of Respiratory Disease (Second Edition). Sheffield: Forum of International Respiratory Societies (FIRS). 2017. ISBN 9781849840873.*
- ▶ *"10 ведущих причин смерти в мире"*. Бюллетени ВОЗ (rus). Всемирная организация здравоохранения. 24 may 2018. 8 dekabr 2020 tarixində [arxivləşdirilib](#). İstifadə tarixi: 8 dekabr 2020.
- ▶ *А. В. Богданова, О. В. Самодова, Н. Л. Рогозина, И. В. Щепина. Этиология респираторных вирусных инфекций нижних дыхательных путей у детей: современное состояние проблемы (литературный обзор) // Журнал инфектологии . 8 (журн.) (rus). № 2. 2016. 5–9. ISSN 2072-6732. 2020-07-05 tarixində [arxivləşdirilib](#).*

Yoluxucu xəstəliklər

kafedrasının müdiri:

dosent. С.Р.İsayev

Kafedrada elmi işlər

üzrə müavin :

dosent. М.М.Мuxtarov

Diqqətinizə görə təşəkkürlər!